

# HALÁSZ PÉTER 70 ÉVES

## Mentegetőző előszó Halász Péter köszöntéséhez

Bizonyára ritkán fordul elő, hogy egy sajtóorgánumban a szerkesztő tudta nélkül jelennek meg írások. Hogy mégis előfordulhat, példa erre folyóiratunk e száma, ennek is az első fejezetében olvasható cikkek. Ezekkel a Honismeretet 1974-től gondozó kiváló kutatót és a honismereti mozgalom jeles személyiségét köszöntjük 70. születésnapja alkalmából.

E fejezetet kénytelenek voltunk titokban összeállítani, mert ismerve a szerkesztő szerénységét, tudtuk, hogy a dolgozatokat „visszadobta” vagy „elsüllyesztette” volna. Ezért a szerkesztőbizottság tagjai, a szerzők és a tördelő „összeesküdtek” és „becsempészték” a folyóiratba az alább olvasható köszöntőket.

Tisztelt Szerkesztő Úr! Szíves elnézését kérjük a szokatlan cselekedetért, hogy éber figyelmét kijátszva belekontárkodtunk munkájába! (Ígérjük, hogy ilyen legközelebb a 80. születésnapján fog előfordulni!)

Kedves Péter! Életed e jeles fordulóján kívánjuk, hogy Istenünk óvó figyelme kísérjen utadon még nagyon sokáig!

*Hála József*



## Halász Péter születésnapjára

Sok embert ismerek, akiknél a kornak nincs jelentősége, mert a múltó idő nem csökkentti aktivitásukat, nem módosítja életvitelüket. Közéjük tartozik Halász Péter, akit most köszöntünk 70. születésnapján. Lehet, hogy alakján keletkezett némi súlytöbblet az évtizedek során, egyébként ugyanolyan mozgékony, s tette kész, mint 35 évvel ezelőtt, amikor megismertem. Oldalán táskájával járja az országot, kutató és előadó, kezdeményező és szervező, ismerkedő és szerkesztő. Lényének sajátos vonása, hogy bár évei java részét kutatóként éli, két lábbal áll a magyar valóság talaján, mert nem a laboratórium csöndje, hanem az élet sűrűje lett munkálkodásának terepe, s mert nemcsak megismerni, hanem hatni is akart mindig.

Felvidéki lutheránus családi örökséggel indult, s bár Budapesten született, és a budai Toldy Gimnáziumban érettségizett, vonzotta a magyar vidék, ez vitte az Agrártudományi Egyetemre, ahol 1962-ben szerzett diplomát. Rövid szakmai gyakorlat után az Agrárgazdasági Kutatóintézet tudományos munkatársa lett, ahol agrárökonómiával, a kistermeléssel, a szövetkezeti élet és az elmaradott térségek kutatásával foglalkozott. Érdeklődése korán terelte őt az etnográfia területére, hiszen vizsgáló-

dásai során nemcsak a magyar mezőgazdaságban végbemenő változásokat figyelhette meg, hanem találkozott a paraszti társadalom hagyományos életmódjának maradványaival, anyagi és szellemi kultúrájával is. Az 1960-as években a *Magyar Néprajzi Atlasz* munkálataiba bekapcsolódva a moldvai csángók között gyűjtött, s mára a csángókutatásnak egyik legfelkészültebb, legeredményesebb művelője lett. Amikor négy éven át a Duna Televízióban főszerkesztői feladatot látott el, érvényesíthette tapasztalatait és kapcsolatait, a Magyar Művelődési Intézetben pedig 1992 óta végez képzési, továbbképzési, közművelődési szervező tevékenységet szoros együttműködésben a határon túli magyar kulturális szervezetekkel.

Tudós kutatóként elsősorban a Moldvában élő csángó népcsoport megismerésében, megismertetésében vállalt feladatot szívós következetességgel. Felkutatta és 1983–1987 között közzétette Magyarfalú, Lészped, Ónfalva, Klézse, Pusztina helyneveit, foglalkozott a csángók magyarságtudatával (1991). 1994-ben bőséges bibliográfiával áttekintette a moldvai csángók néprajzi kutatásának eredményeit és feladatait. Néprajzi leírásokat közölt *Bokrétába kötögetem* című (2002), hogy az írástudatlan csángó barátai helyett leírja sorsuk tragédiáját; monográfiai jelentek meg, melyek igen elismerő szakmai visszhangot váltottak ki (*A moldvai csángó magyarok hiedelmei*, 2005; *A moldvai magyarok hagyományos állattartása*, 2007). Négy évtized gyűjtőmunkája szép eredményeket hozott az elszigeteltsége miatt hagyományos kultúráját napjainkig őrző népcsoport történetének, gazdálkodásának, társadalmi viszonyainak vizsgálatában. Kiterjedt a kutató figyelme a népi hiedelemvilágra is, amely, mint Halász Péter írja, „*át- meg átszövi a csángó ember egész életét, megelőzve a születését, és elkísérve a testi halál után is. Megismerve ezt a különös világot, tudománytörténeti értékén túl megsejthetünk valamit a kereszténység felvétele előtti idők szellemvilágából, s megérint bennünket a keresztény vallás középkori szemlélete, értékrendje és költészete... Számon tartották, mikor merről fúj a szél és melyiktől mit lehetett vámi, merről hallatszott az esztendő első mennydörgése, a hét melyik napján esett először a hó, mikor csordult meg az eresz, és egy avagy két fecskét láttak, amikor tavasszal először megpillantották ezeket a szent madarakat. Mindent felismertek, mindent megfigyeltek, eszükbe véstek, megjegyeztek, újra és újra elmondták egymásnak, hogy minden tudás fennakadjon és fennmaradjon a szájhagyomány pókháló finomságú, de hihetetlenül erős hálóján.*”

A csángó világ Halász Péter számára nem egyszerűen kutatási téma, hanem olyan sorskérdés, amely emberi, nemzeti felelősségünket érinti. *A Nem lehet nyugtunk...!* című, *Esszék, gondolatok, útirajzok a moldvai magyarokról* alcímű kötete az ékes bizonyíték erre. Írásai képet adnak a csángók kutatásának múltjáról és jelenéről, életük politikai és egyházi meghatározottságáról, Európa árváinak mai ellentmondásos helyzetéről. Higgadtan néz szembe a történelemhamisítókkal, a román nacionalizmussal, s tudósít azokról a reményt keltő jelenségekről, amelyeket az okos, lelkes csángó fiatalok és az európai távlatok gerjesztenek. Halász Péter szemében nem kuriózum ez a világ, hanem természetes életkörnyezet, ez teszi szemléletét és mondandóját hitelessé, rokonszenvessé. Méltó elismerése munkájának a Magyar Néprajzi Társaságtól 2009-ben neki ítelt *Pro Ethnographia Minoritatum* – emlékérem kitüntetés.

Amikor a 70 éves Halász Pétert – főszerkesztői éberségét megkerülve – folyóiratunkban köszöntjük, akkor a kutatói életmű mellett nagy hangsúlyt kap az ünnepelt szerkesztői, mozgalmatszervező tevékenysége. A harminchetedik évfolyamát élő *Honismeret* megindítása Morvai Péter érdeme, a folyóirat arculatának, tartalmának kialakítása azonban egyértelműen ünnepeltünk nevéhez köthető. Ez áll az impresszumban nemes egyszerűséggel: „Szerkesztő: Halász Péter”, s bár rendszeresen és tudatosan bevonja a munkába a szerkesztőbizottságot, 1974-től az ő kiterjedt kapcsolatai mozgatják a szerzőgárdát, témaérzékenysége, valóságismerete határozza meg a lapszámok tematikáját. Sajátos periodikatípust kellett megteremtene: olyat, amely egyszerre vállalja a szakfolyóirat igényességét és törekszik a magazinok frissességére, oldottabb, közéleti hangvételére. Kevés folyóirat dicsekedhet olyan széles körű munkatársi gárdával, mint a miénk, s ez nagyrészt a főszerkesztő ember- és témaismeretének, kiterjedt kapcsolatainak köszönhető. Tudja, hol, miben, kire számíthat, s jól érzi azt is, miről érdemes, miről kell feltétlenül szólnunk. S ha az anyagiak korlátozzák is a lehetőségeket, az adott körülmények között a legteljesebb, a leggazdagabb megoldásokra törekszik.

Hasznára válik a szerkesztői munkának, ha valaki szakmai kompetenciája mellett közéleti vénával is rendelkezik, tehát kiváló kapcsolatépítő, közösséget formáló, feladatokat vállaló és adó személyiség. Az a tény, hogy Halász Péter 1968-tól 2009-ig titkárként, illetve elnökként irányítója volt a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának, 15 éve elnöke a Honismereti Szövetségnek, megalakulása óta titkára a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesületnek, cselekvő emberek mozgalmában olyan hálózat tengelyébe állítja személyét, amely ismertté, sok száz ember munkatársává teszi őt. Otthon van ő a Kárpát-medencében mindenütt, ahol a szülőföldjüket szerető magyar embe-

rek közösségei működnek. Folyóiratának tematikája is az egész látóhatár áttekintésére törekszik. Lan-  
kadatlan szorgalommal gyűjti, olvassa, rendezzi sajtó alá a honismereti dolgozatokat, s kéthavonta szí-  
nes csokrot nyújt át az érdeklődő olvasóknak.

Ezúttal mi, a munkatársai szeretnénk neki születésnap csokrunkat átadni. Ezeket nem virágokból,  
hanem baráti érzelmekből tesszük össze. Benne van a szakmai megbecsülés, a felelősségteljes szerep-  
vállalás elismerése, a közös munkálkodás derűje és öröme, s ezek mellé kötjük a biztatást, hogy éltesse  
Isten, alkosson sikerrel az emberi élet végső határáig!

Kováts Dániel

## A néprajzkutató Halász Péter

Bármilyen különösen is hangzik, de az agrármérnök végzettségű Halász Péter néprajzi szakmai pá-  
lyáját az Agrárgazdasági Kutatóintézetben alapozta meg, ahol 1966-tól huszonhat éven keresztül vég-  
zett tudományos kutatómunkát. Munkahelyi feladatköre elsősorban a termelőszövetkezetek történetére,  
a háztáji gazdaságok szerepére, valamint az elmaradt mezőgazdasági térségek fejlesztésére irányult.  
Ezek a kutatásai sok olyan ismeretet rögzítettek, amit ma már lehetetlen lenne összegyűjteni, és ugyan-  
akkor igényelték a szociográfiai és néprajzi szemléletet. Ilyen irányú érdeklődésének kibontakozásában  
nagy szerepet játszott munkahelyi főnöke, Erdei Ferenc, akitől jelentős szociográfiai ismereteket sze-  
rezhetett, amelyeket későbbi munkáiban kitűnően hasznosított.<sup>1</sup>

Néprajzossá válásában azonban alapvetően egy másik fontos tényező játszott főszerepet. Erről leg-  
utóbb a következőképpen vallott: „*Morvay Pétert éppen ötven esztendeje, 1959-ben ismertem meg,  
amikor egyetemistaként bementem a Néprajzi Múzeum akkori, Könyves Kálmán körúton lévő épületé-  
be, mert nagyapám szülőfaluja, Hollókő hagyományos paraszti gazdálkodásának ismeretanyagával*



<sup>1</sup> Vö. Balassa Iván: Halász Péter hatvanéves. Néprajzi Hírek 1999. 1–4. 132. old.

részt akartam venni az önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázaton. A futó tájékozódásból, alkalmi beszélgetésből aztán évek során szoros szakmai és emberi kapcsolat, atya-fiói barátság, jegyvertári szövetség lett, ami Morvay Péter 1994. február 23-án bekövetkezett haláláig tartott. Adjutánként mellette lehettem a néprajzi gyűjtőmozgalomban, az évenkénti gyűjtőtálalkozók szervezésében, később pedig a honismereti mozgalomban. Sokáig titkárkodtam mellette, amikor a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának elnöke volt, s amikor betegeskedett, én követtem ebben a tisztségben. Ugyancsak tőle vettem át 1974-ben a Honismeret folyóirat szerkesztői munkáját. Több alkalommal gyűjthettem vele és tanulhattam tőle közös gyűjtőútjainkon.”<sup>2</sup>

Azt a szakmai ismeretanyagot és szemléletmódot, amit atyai barátjától elsajátított, hamarosan a gyakorlatban is próbára tehetette, amikor az 1960-as évek közepén teljes intenzitással bekapcsolódott a Magyar Néprajzi Atlasz gyűjtőmunkájába, és egyedül vállalkozott a moldvai csángó falvakban mind a négy gyűjtőfüzet kitöltésére. Joggal feltételezhetjük, hogy ez a páratlan méretű, emberpróbáló terepmunka, a néprajz minden témakörére kiterjedő adatgyűjtés formálta valójában olyan sokoldalúvá és igazán néprajzossá Halász Pétert.

A hatvanas évek végére mindezen tényezők együttesen alakították ki szaktudományos érdeklődését a magyarság nemzettudatát erősítő sokoldalú tevékenységgé, amely nemcsak néprajzi munkásságában, hanem az országos honismereti mozgalom szervező és irányító munkájában is tetet öltött. Későbbi munkakörrei, mint a Magyar Művelődési Intézet igazgatói, majd főtanácsosi (1992–1997), valamint a Duna Televíziónál betöltött főszerkesztői (1997–2000) pozíciói is lehetőséget nyújtottak – amit maximum ki is használt – a hazai és a határon túli magyarság érdekében való széles körű munkálkodásra. De maradéktalanul ezt a célt szolgálta a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztálya és a Honismereti Szövetség elnökeként, valamint a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület titkáráként.

Halász Péter sokrétű, nemzeti elkötelezettségű munkásságának csak egy szeletét jelenti a néprajzi terület. Elsősorban az a jelentős szervezőmunka fémjelzi tevékenységét, amit az önkéntes gyűjtők összefogásával, valamint az országos honismereti mozgalom irányításával valósított és valósít meg. Néprajzi tevékenységének áttekintéséhez szakmai publikációs munkásságát vehetjük alapul, mindenek előtt azokat a témaköröket, amelyek újat és meghatározót eredményeztek a hazai néprajzkutatás számára.

Korai munkahelyi feladatköre is közrejátszott abban, hogy a folklornál jóval nagyobb arányban a tárgyi néprajz, az anyagi kultúra területén végzett adatfeltáró és feldolgozó munkát. Erről tanúskodik az 1970-80-as években részvétele a Börzsöny és Tápíóvidék néprajzi kutatásában, melynek során addig kevésbé feltárt területekről a telekhasználat, a népi építkezés és a lakáskultúra témakörét dolgozta fel terjedelmes tanulmányokban.<sup>3</sup> Ugyancsak ezekben az években közzét leírást a csángó épületekről és építésmódról.<sup>4</sup> A településkutatással összefüggésben érdeklődése kiterjedt a helynevek, földrajzi nevek rögzítésére. Ennek eredményeként az 1970-es évek végétől hét moldvai csángó falu helynévanyagát adta közre az ELTE Magyar névtani dolgozatok kiadványsorozatának egy-egy önálló füzeteként (Szabófalva, Lészped, Ónfalva, Klézse, Pusztina, Lábnyik, Külsőrekecsin). Ezek a füzetek a néprajzkutatás számára is jól hasznosíthatóak.

Halász Péter igazi kutatási területe a moldvai csángó magyarok kultúrája. Több mint négy évtizede életcéljának tekinti a csángók népi műveltségének mind teljesebb körű feltárását és közreadását. E kutatásaiban Domokos Pál Péter tanítványának vallja magát, akihez szintén szoros baráti kapcsolat fűzte. 1966 óta foglalkozik a moldvai magyarok történelmével és néprajzával. Az atlasz-gyűjtéseket követően minden nyári szabadságát Moldvában töltötte. Elsősorban a helyneveket, a népi gyűjtőgyűjtést, a gazdálkodást, az állattartást, a naptári évhez kötődő szokásokat kutatta és kutatja. Ennek a sokrétű munkának alapvető feladata, hogy „a magyarság művelődéstörténetének a csángók között élő, rendkívül archaikus, már csak a legkeletibb népcsoportoknál megtalálható értékeit összegyűjtse, tőle telhetően feldolgozza, és lehetsége szerint eljuttassa a tudomány vérkeringésébe.”<sup>5</sup> A mai napig tartó rendszeres gyűjtő-

<sup>2</sup> Halász Péter: Morvay Péter, a Honismeret első szerkesztője. Honismeret 2009. 2. 22. old.

<sup>3</sup> A népi építészeti és a lakáshasználat változása a Börzsöny vidékén. *Suda Vilmoossal*. In: Börzsöny néprajza. Szerk.: Ikvai Nándor. Studia Comitatus 5. Szentendre, 1977. 309–355. old.; A Tápíó menti falvak telekhasználati és építkezési változásai. In: A Tápíó mente néprajza. Szerk.: Ikvai Nándor. Studia Comitatus 15. Szentendre, 1985. 359–416. old.

<sup>4</sup> „Az én édeszemnek dombon ülő háza”. *Tiszatáj* 1973. 8. 52–58. old.

<sup>5</sup> Halász Péter: Bokrétaba kötögetem vala. Budapest, 2002. 10. old.

tömunkájának indokát a következőkben adja: „De még óriási lehetőséget jelent a néprajzgyűjtő számára az a – politikai nyomorúságukból fakadó – helyzetük, hogy a harmadik évezred küszöbén, Európa közepén, a szóbeliség szintjén él a moldvai csángók mintegy háromszázéves tömegének magyarul beszélő harmada. Ősi módon, apáról fiúra, anyáról lányára száll a hagyományos műveltség.”<sup>6</sup>

Az évtizedeken át folyamatosan gyűlő terepkutatási anyag közreadására csak az 1990-es években nyílt lehetőség, bár néhány publikáció – főképpen a gazdálkodás témaköréből – korábban is megjelent. A szisztematikus témafeldolgozások sorát szimbolikusan is tekinthető fontos tanulmány indította el, amely a moldvai csángók magyarságtudatával foglalkozott.<sup>7</sup> A moldvai csángó témakörben azóta napvilágot látott számos publikációjának második fontos alkotása az a bibliográfiai összeállítás, amelyben teljességre törekedve gyűjtötte össze a rájuk vonatkozó irodalmat.<sup>8</sup> Ezzel a további kutatásokat alapozta meg. A tematikus részvizsgálatokkal párhuzamosan a 90-es évek közepén vette számba a legfontosabb kutatási eredményeket, és formálta meg monografikus méretű kutatásának elvi-módszertani vonatkozásait, főképpen a moldvai csángók táji és etnikai, valamint társadalmi tagozódásának szempontjából.<sup>9</sup>

Az utóbbi két évtizedben megjelent változatos témájú csángó néprajzi közleményeinek számbavételét megkönnyítik azok a gyűjteményes kötetek és monográfiák, melyek a közelmúltban láttak napvilágot, és a korábbi írások nagyobb részét is magukban foglalják. E munkák sorát az Európai Folklor Intézet által kiadott vaskos kötet, a *Bokrétába kötögetem vala* indítja, amely 24 néprajzi tanulmányt közöl tematikus megosztásban a moldvai csángók történelméről, társadalmáról, gazdálkodásáról és népszokásairól.<sup>10</sup> A kötet tartalmazza a már említett módszertani írásokon kívül a helynevekkel, a protestáns vallással foglalkozó cikkeket, a gazdálkodás témakörben a kertészkedés, kenderművelés, teherhordás, az ökör- és a lóartás szerepel, a népszokások köréből a leányság, házaseslet, a kecskemaszkos játékok, a tavaszi ünnepkör kapott helyet. A terjedelmes kötet témavizsgálata mindaddig hiányzó és kevésbé ismert anyagot tár a szaktudomány és a széles olvasótábor elé.

Noha nem kimondottan néprajzi kiadvány, de a szakterület is haszonnal forgathatja a *Nem lehet nyugtunk...!* esszéket, amelyben a csángó magyarság sorskérdéseivel, viszontagságos múltjával és még zordabb jelenével foglalkozik.<sup>11</sup> Beke György ezt a terjedelmes munkát „csángó enciklopédia” megnevezéssel illeti, és amint írja: „*Leiki rokonokká váltak, sorstestvérekké a csángók és Halász Péter. Új kötet enciklopédikus vállalkozás. Az író érdeklődése átfogja a csángó élet egészét, a tájat, ahol a legkeletibb magyarok éltek századokon át hazátlanul, akkor is, amikor a magyar birodalom hatalmi tényező volt Európában. [...] Átöleli a csángók történelmét, számba veszi a népelet sajátosságait, néphagyományukat, vallásos hitüket, egyházi szervezetüket, búvópatakként rejtelkedő anyanyelvüket, a minden magyar sors között a legtragikusabbat.*” Összegezve megállapítja: „*Halász Péter azzal is többet vállalt a hagyományos néprajzosoknál, hogy a csángók magyarságtudatát is vizsgálja, ebből és a környezeti tényezőkből levont tanulságok alapján igyekszik jövőképét vetíteni s csángó sors elé.*”<sup>12</sup>

Halász Péter ugyan nem folklorista, azonban a négy évtized alatt több mint fél száz csángó településen végzett terepgyűjtései során számos folklorvonatkozású adat került elő, amit szintén gondosan lejegyzett, és néhány évvel ezelőtt a hiedelemanyagot katalógusszerűen rendszerezve terjedelmes könyvben közreadta.<sup>13</sup> A kötetben csaknem kétezer hiedelemszöveg kapott helyet tematikus rendszerezésben

<sup>6</sup> Uo.

<sup>7</sup> A moldvai csángók magyarságtudatáról. In: Nemzetiség – identitás. Szerk.: Krupa András – Ujváry Zoltán. Békéscsaba–Debrecen, 1991. 213–215. old.

<sup>8</sup> Halász Péter: A moldvai magyarság bibliográfiája. Csángó füzetek I. Lakatos Demeter Egyesület. Budapest, 1996. 95 old.

<sup>9</sup> Eredmények és feladatok a moldvai csángók néprajzi kutatásában. Néprajzi Látóhatár 1994. 1-2. 1–38. old.; Új szempontok a moldvai magyarok táji-etnikai tagozódásának vizsgálatához. In: Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Kolozsvár, 1997. 7–26. old.; A moldvai csángó falvak társadalmának néhány sajátossága. In: Az Alföld társadalmi. Szerk.: Novák László. Nagykőrös, 1998. 423–433. old.

<sup>10</sup> Halász Péter: *Bokrétába kötögetem vala*. A moldvai magyarok néprajzához. Európai Folklor Intézet. Budapest, 2002. 439 old.

<sup>11</sup> Halász Péter: *Nem lehet nyugtunk...!* Esszék, gondolatok, útirajzok a moldvai magyarokról. Magyar Napló, Budapest, 2004. 490 old.

<sup>12</sup> Beke György: Csángó enciklopédia. Szín. A Magyar Művelődési Intézet folyóirata, 2005. 2. április. 33–34. old.

<sup>13</sup> A moldvai csángó magyarok hiedelmei. A kötet anyagát gyűjtötte és összeállította Halász Péter. Generál Press Kiadó, Budapest, 2005. 451 old.

(mint pl. tájhoz kötődő hiedelemmondák, másvilág, emberi világ, mitikus lények, nevezetes időpontok, számok stb.). A könyv bevezetőjében a szerző összefoglalást ad a népcsoport hagyományos műveltségéről, és tájékoztatást nyújt a kötet szerkesztési elveiről, anyagának rendszerezéséről. A rendkívül gazdag nyelvi szövegközlés nagy érdeme, hogy Halász Péter a különösen archaikus tájnyelvet a lehetőség és célszerűség mértékében igyekezett meghagyni eredeti formájában. Ezért is nélkülözhetetlen a tájszavak magyarázata, mert a terjedelmes függelék nélkül az olvasó meg sem értené ezeket a szövegeket, még a köznyelvi formájúakat sem minden esetben. Amint a könyvet ismertető jeles folklorista, Küllös Imola megállapítja: „Végül is ez egy érdekes, hiteles hiedelemgyűjtemény, ami arról tudósítja az olvasót, hogy milyen a csángó magyarok aktíván kollektív, tehát élő, gesztusokban és szokásokban megnyilatkozó tudása. Még a csodálkozásra egyébként kevésbé hajlamos folklórkutatók is eltűnődhetnek azon a tényen, hogy a történelem által oly mostoha sorban, kulturális és földrajzi értelemben is peremvidéken élő csángó magyarok észjárása, világgépe mennyire egységes és mennyire más, mint erdélyi, felvidéki vagy magyarországi testvéreiké.”<sup>14</sup>

A közelmúltban jelent meg a moldvai magyarok hagyományos állattartását áttekintő első tematikus monográfia, mely terjedelmes kötet komplex képet nyújt a táj összes háziállataról a tartásmódtól a házonszerzésig, a munkafeladatoktól a szokásig.<sup>15</sup> Az állattartás egy-egy ágazatának leírásában egységes szempontrendszert érvényesített a szerző. Paládi-Kovács Attila könyvismertetésében olvashatjuk, hogy „A rendszerező leírás minden esetben az ágazat moldvai múltjának és az állatfaj ottani jelentőségének érzékeltetésével kezdődik. Ezt követi a fajták, típusok, állatszínnek, ismertető jegyek leírása. Majd a tartásmódok bemutatása következik, kiemelten a külterjes tartás emlékmagyarázatának gondos számbavétele, a legeltetés, pásztorkodás szervezeti formáinak bemutatása. Azokat követi az építmények és az istállózás, a takarmányozás bemutatása, a jószág gondozásának leírása. Minden ágazat esetében bő teret kap a jószág szaporításának, az ivartalanításnak, az újszülött állatok gondozásának, a fiatal állatok nevelésének, betanításának kérdésköre. Állatfajonként gondosan leírja a jószág jellemző betegségeit, népi gyógymódjait. Igen aprólékosak, jól tagoltak a ló és a szarvasmarha munkaállatként való hasznosításának módzatait leíró alfejezetek. Minden állatfaj »kismonográfiájának« végén megtalálható a hozzá kapcsolódó népszokások, hiedelmek, nyelvi elemek (pl. szólások), esetenként népköltési adalékok tömör dokumentálása. Következésképpen kezeli a saját gyűjtéseiben és a korábbi publikációkban megjelenő tájszavak és szakszavak, a moldvai magyar állattartás »szókincsének« közreadását. A moldvai magyar hagyományoknak számos olyan elemét dokumentálja a kötet, melynek legfeljebb az emléket őrzik egyes erdélyi vagy alföldi magyar tájakon. Szól olyanokról is, amelyek Moldván kívül sehol másutt nem találhatóak a magyar nyelvterületen és nyelvszigeteken.” A recenzens szerint a monografikus feldolgozás különös érdeme „a könyvben foglalt újdonságok, kisebb-nagyobb felfedezések, a sehol másutt nem található adatok és dokumentumok értéke, áradó sokasága.”<sup>16</sup>

A továbbiakban említést kell tenni Halász Péter néprajzi munkásságának másik fontos területéről, a szerkesztői tevékenységéről, azokról a jelentős évfordulós kötetekről, melyek a néprajzkutatásban mindmáig forgatott és nélkülözhetetlen munkák. Elsőként a Magyar Néprajzi Társaság centenáriuma és a szervezett néprajzi gyűjtőmozgalom fél évszázados évfordulója alkalmából tartott nagyszabású rendezvény kötetének egyharmadát kitevő válogatás szerkesztését kell megemlíteni, melyben több mint harminc önkéntes gyűjtő vállomását, megjegyzéseit állította össze.<sup>17</sup> Ezzel kapcsolatban tett önvallomása, mely egyben előadásának címe: „A gyűjtőmozgalom lehetőségeit adott, hogy magyarságot megvalljam.” Úgyancsak ebben az esztendőben, 1991-ben látott napvilágot – több közreműködő segítségével – az általa szerkesztett hatalmas kötet Andrásfalvy Bertalan hatvanadik születésnapja alkalmából, mely munkában az akkori csaknem teljes hazai néprajzos társadalom szerepelt, ugyan meglehetősen korlátozott terjedelmű írásaival. A százat meghaladó publikációt hat tematikus egységbe foglaló szerkesztői munka méretéről a vaskos kötet kellőképpen tanúskodik.<sup>18</sup> Halász Péter kezdeményezésére állt össze és szerkesztésében jelent meg Domokos Pál Péter emlékére egy gyűjteményes kötet a csán-

<sup>14</sup> Küllös Imola: A moldvai csángó magyarok hiedelmek. Korunk 2008. 2. 108. old.

<sup>15</sup> Halász Péter: A moldvai magyarok hagyományos állattartása. Generál Press Kiadó, Budapest, 2007. 501 old.

<sup>16</sup> Paládi-Kovács Attila: A csángó állattartó kultúráról. Halász Péter: A moldvai magyarok hagyományos állattartása. Korunk 2008. 2. 110, 112. old.

<sup>17</sup> „Mit jelent számomra a népelettel való foglalkozás”. Önkéntes néprajzi gyűjtők dolgozatai. Szerkesztette: Halász Péter. In: Magyar néphagyomány – európai néphagyomány. Szerk.: Balázs Géza. Budapest–Debrecen, 1991. 161–228. old.

<sup>18</sup> A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére. Szerk.: Halász Péter. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1991. 760 old.

gokkal foglalkozó különböző szakterületek művelőinek bevonásával, nagyobb számban a néprajzi írók teszik ki a kötet anyagát.<sup>19</sup> 1994-ben a csángó sorskérdésekről szintén az ő szervezésében rendeztek konferenciát, mely többek között a beolvadás, a gazdasági problémák, az oktatás kérdésköre, a csángó identitástudat, a migráció hatása, a falu társadalma stb. témakörökkel foglalkozott néprajzos szakemberek közreműködésével. A konferencia szerkesztett anyagát néhány év múlva figyelemre méltó gyűjteményes kötetben jelentette meg.<sup>20</sup> 2002-ben Domokos Pál Péter születésének századik évfordulója alkalmából szervezett emlékülést, mely előadásainak anyagát két esztendő múlva a Csángó füzetek sorozatban adta közre.<sup>21</sup> Szintén jelentős ünnepi ülést szervezett Domokos Máriával 2004-ben a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület 75 esztendő elnöke, Jáki Sándor Teodóz OSB tiszteletére, melynek középponti témaköre volt a népének szerepe a hagyományos vallásgyakorlatban. A jeles folkloristák és valláskutatók előadásainak anyagát szintén a Csángó füzetek sorozatban tették közzé.<sup>22</sup>

Az aktív munkával teljes hetvenedik évforduló kapcsán ámulattal és a legnagyobb elismeréssel említem meg, hogy Halász Péter idestova kereken 35 éve szerkeszti töretlen lendülettel a – hazai folyóirat-kiadásban egyedülálló módon – minden alkalommal pontosan megjelenő kéthavi periodikát, a *Honismeretet*, amely az eltelt idő alatt számos néprajzi írást is közreadott. Azt sem hallgathatjuk el, hogy ebben a sziszifuszi szerkesztői munkában évtizedek óta fáradhatatlan munkatársra Bartha Éva, a Honismereti Szövetség titkára, mint ahogyan az országos honismereti mozgalom eredményes működésében is. Isten tartsa meg még nagyon sokáig a mindannyiunk épülésére szolgáló szorgos munkálkodásukat!

Selmeczi Kovács Attila



<sup>19</sup> „Mégfog vala apóm sokkor kezemtől...”. Tanulmányok Domokos Pál Péter emlékére. Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület, Budapest, 1993. 186 old.

<sup>20</sup> Csángó sorskérdések. Szerk.: Halász Péter. Csángó füzetek 2. Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület, Budapest, 1997. 132 old.

<sup>21</sup> „teljes céloamat elértem...”. A Domokos Pál Péter születésének századik évfordulója alkalmából rendezett emlékülés előadásai. Szerk.: Halász Péter. Csángó füzetek 4. Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület, Budapest, 2004. 76 old.

<sup>22</sup> A népének mint a hagyományos vallásgyakorlat egyik legfontosabb eleme. Jáki Sándor Teodóz OSB, a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület 75 esztendő elnöke tiszteletére rendezett tudományos ülés előadásai, 2004. máj. 11. Szerk.: Domokos Mária és Halász Péter. Csángó füzetek 5. Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület, Budapest, 2006. 120 old.

## „Otthon vagyok ezen a tájon...”



Gyűjtés közben Lészpeden

puszta neve is amolyan mágikus jelszó. Jakab apostol leveléből tudjuk, hogy a hitből fakadó imádság miféle csodákra képes, hogyan segíthet a közösség tagjain egy-egy igaz ember állhatatossága. Ha az efféle imádság kedves az Úr előtt, mekkora erő van, mekkora erő lehet egy tudatosan fölépített és nagy következetességgel végig is vitt életút egyetlen célra való följánlásában! Halász Péter így vall erről a vállalásról: *„Otthon vagyok ezen a tájon, eligazodom térben és időben, tudok róla szinte mindent, amit tudnom lehet. Ez nagyon sok ahhoz mérten, amit – néhány jeles személyt kivéve – mások tudnak, de nagyon-nagyon kevés ahhoz képest, amit tudnom kellene. Érzem e tudás felelősségének súlyát, fogadalmak markolják a szívemet: többet, sokkal többet kellene dolgoznom, alaposabban, hatékonyabban, hogy minden ismeretanyagot összegyűjthessek és továbbadhassak a moldvai csángómagyarokról.”* Halász Péter legyen épp a budapesti Agrárgazdasági Kutató intézet munkatársa, a Duna Televízió főszerkesztője, legyen a Honismereti Szövetség alelnöke majd elnöke, vagy a Honismeret című lap főszerkesztője, a Magyar Művelődési Intézet igazgatója, a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának elnöke, rádiós szerkesztő, televíziós műsorvezető vagy éppen tudományos szakértő, amellett, hogy az adott feladatot magas szakmai színvonalon ellátja, mindig a moldvai csángómagyarok – gyalogszerrel közlekedő – kutatója marad. Keveseknek van erejük, kitartásuk és elegendő hitük ahhoz, hogy ifjúkori vállalásaikhoz ilyen fokon – már-már bibliai értelemben véve is – állhatatosak, hűségesek maradjanak. Keveseknek, pedig Halász Péterrel mindnyájunknak tudnunk kellene, a Teremtés Úra a szenthez szent, a kitaróhoz kitaró, s a szegény népet – „s van-e szegényebb és árvaabb a világon a még az anyanyelvű imádságától is eltiltott moldvai magyaroknál – e kitarás jussán megmenti, de szemével megalázza a kevélyeket és a hatalmaskodókat.

Idestova negyvennégy éve annak, hogy Halász Péter először elindult és atyai mestere, Domokos Pál Péter nyomába lépve fölkereste a Szeret, a Moldva, a Tatros, a Tázló és az Aranyos-Beszterce völgyeiben meghúzódó kisebb-nagyobb falvakat, hogy onnan aztán bokrétába kösse és a magyar közösség asztalára tegye veszőfélben lévő értékeinket. Jó oka volt rá! A történelmi Magyarország keleti peremvidékén és a Magyarországgal szomszédos Moldvában több mint egy évezrede jól kimutatható a magyar etnikum jelenléte. Az itt élő magyar lakosság történelmi és földrajzi okok miatt igen elszigetelt csoportja néptünknek. Épp ez az elszigeteltség az oka annak, hogy a népi műveltség, a gazdálkodás számos olyan elemét őrizték meg, jószerével napjainkig, amely a Kárpát-medence magyarságánál már egyáltalán nem, vagy csak igen megkopott formában maradt fenn. Nem csupán anyagi és közlekedési nehézségekkel kellett megküzdenie Halász Péternek és a vele egy úton járóknak, nem volt elég az utak porát

Amióta először hallottam a moldvai csángó magyarokról – immár több mint negyed százada –, újra és újra valamiféle belső erő, a lélek mélyéről feltörő őszintős érdeklődés kerít hatalmába. A napokban újra olvastam Beke György *Csángó passió* című cikkgyűjteményét, s egy 1971-ben papírra vetett írásnak egyik mondata szinte személyes élményként hatott rám. Személyes élményként, pedig amikor a szöveg először megjelent, én még épp csak elkezdtem az általános iskolát. *„Halász Péter neve olyan volt – írja Beke György egy, az első találkozásukkor bizalmatlannak tűnő csángó munkásember kapcsán –, mint egy jelszó a bezárt várkapu előtt.”* Vagy tizenöt évvel később én is ezzel a jelszóval jutottam el a moldvai csángó falvakba, e jelszóra nyílt ki előttem Domokos Pál Péter lakásának ajtaja is.

Mielőtt hozzákezdenénk Halász Péter és a moldvai csángók közötti kapcsolat értékeléséhez, próbáljuk megfejteni, vagy legalább valamiféle analógia segítségével személetesebbé tenni azt, hogy hogyan lehet valakinek már a



le mosni, fáradságát kipihenni, de dacolni kellett a hatóság zaklatásaival is. Azt még csak föl lehetett dolgozni, hogy a magyar ügyben járó-kelő embert Ceaușescu Romániájának hatóságai zaklatják, de hogy a maradék haza, a kádári Magyarország pribékei is szaglászhatnak, azt már jóval nehezebb.

Hogy valamiféle képet kapjunk Halász Péter és a moldvai magyarok kapcsolatának lényegéről, érdemes az imént Beke Györgytől idézett mondatot szövegkörnyezetével együtt újra olvasni: „*Belépnek. Elöl Borzos János, soványkás, sima arc, félszemű. Mögötte Duma János, valamivel magasabb, de ugyanolyan sovány arc, zöldes szeme riadtan rebben, körülpillant, láthatóan Borzos a bátrabb, de bizalmatlanabb is. Előhúzom a mérőszalagot. Előbb csak nézik csodálkozva, aztán Borzos János megérti a helyzetet, és félig kiáltja:*

– Az enyém, ügyé? Halász Péter küldte nekem...

*S mintha az egyszerű acélszerszámnak varázsereje lett volna, a csángó ács gyanakvó óvatossága egyszerre bizalmas őszinteséggé oldódott. Halász Péter neve olyan volt, mint egy jelszó a bezárt várkapu előtt. A csángók életét kutató krónikást otthonról ismeri. Rekecsényből, ott komásodtak össze.*”

Néhány évvel ezelőtt egy néprajz szakos egyetemista fiú a tudatlanok magabiztosságával vágta a szemembe: „*Az a baj, hogy a moldvai csángók népi kultúrájának kutatását eddig Kallós Zoltán, Gazda József, Halász Péter végezte s be kell látnod, végső soron ők szakképzetlenek...*”. Ez így van, Halász Péter például agrármérnök. S szemben számos, az iroda biztonságát nehezen nélkülöző hivatásos kutatóval, Halász Péter nemcsak példaadó szorgalommal gyűjt, archivál és rendszerez, de Lükő Gáborhoz, Domokos Pál Péterhez, Kallós Zoltánhoz és Gazda Józsefhez hasonlóan minduntalan alakítani, jobbitani is szeretne a kutatás nyomán megismert valóságban, esetünkben a moldvai csángók életkörülményein, a megalázó igazságtalanságokon, az etelközi magyarság sok százados mellőzöttségén. Bontogatni az évszázados szolgáló öntudatlanság máig szilárd falain. Akkor azt választottam annak az önhitt fiatalembernek: „*Barátom, ha negyven esztendő múltán csupán negyedannyit teszel le a Nemzet asztalára, mint a most nevezettek közül egy is, már ha odaátról is, de megemelem előtted a kalapomat!*” Kötetek sora tanúsítja, Halász Péter nagyszerű gyűjtő, éles szemű rendszerező, rejtett összefüggéseket is fölismerő alkotó elme. Ám az iskolázottak emelkedett látásmódja, a tudós távolságtartása egyetlen percre sem homályosítja el benne az érző, s az ügyért mindig tetterre kész odaadó embert. Azt a hozzáállást, ami nélkül a moldvai magyar sorsot, a moldvai magyar valóságot nem lehet, pontosabban nem érdemes megérteni. Rokonná, a vér szabta kapcsolatokon is túlmutató lelki rokonokká váltak, sorstestvérekké, Moldva csángó magyar népe és az újra és újra hozzájuk csángáló kutató, a Moldvába immár hazajáró hetvenesztendő Halász Péter.

Sokat változott a világ és sokat változott Moldva is 1966. Halász Péter első ide vezető útja óta. Ami a csángóság megmaradása, önismerete és az önazonosságának megtartása terén jó irányba változott, abban bizonyosan szerepe van Halász Péternek is. Adja Isten, hogy még nagyon sokáig jó egészségben és jó kedvvel röhassa Moldva útjait! Adja meg számára, hogy ha lehet, még az eddigieknél is hatékonyabban munkálkodhasson, hogy kedve és fogadalma szerint minden, de minden ismeretanyagot összegyűjthessen és továbbadhasson a moldvai csángó magyarokról az egész magyar nemzet, de talán az sem túlzás, hogy az egész emberiség gazdagítására!

*Harangozó Imre*

## Halász Péter és a honismereti mozgalom

Halász Péter neve az egész Kárpát-medencében ismert. Ahol a gyökerek kutatása, az ősök tisztelete, a hagyományok ismerete és ápolása, a nemzet kulturális értékeinek megőrzése, közkinccsé tétele fontos, ott számíthatnak szakmai segítőkészségére, emberi együttműködésére.

1939-ben született Budapesten, a Toldy Gimnáziumban érettségizett, majd 1962-ben az gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett diplomát, amellyel huszonhat évig dolgozott az Agrártudományi Kutatóintézetben. 1992-től 1995-ig a Magyar Művelődési Intézet igazgatója, 1996–1997-ben a Duna Televízió közművelődési műsorokért felelős műhelyvezető főszerkesztője. Jelenleg főtanácsosként a Művelődési Intézetben a határon túli magyar kulturális szervezetekkel foglalkozik, kapcsolatot tart velük, szakmai támogatást nyújt számukra.

Már egyetemistaként bekapcsolódott a Néprajzi Múzeum által szervezett önkéntes néprajzi gyűjtőmunkába, több mint három évtizeden át vezette a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályát, a magyar néprajzkutatást támogató legszélesebb társadalmi háttérű egységet. Évtizedek óta végez eredményes kutatásokat a határon túli magyarság körében, így szervezett a Duna Televízióval is számos népszerű, néprajzi kutatást. E munka eredményét tették közzé a *Kapsok* című műsorban, amelynek szakmai tanácsadója és narrátora volt.

Atyai jó barátja, Domokos Pál Péter indíttatására 1966 óta foglalkozik a moldvai magyarok történetével és néprajzával, akiknek a kutatásával egy életre elkötelezte magát.

A honismereti mozgalomhoz az önkéntes néprajzi gyűjtőkön keresztül kapcsolódott az 1960-as évektől kezdve. A mozgalom 1972-ben indított folyóiratának, a *Honismeretnek* kezdetől szerzője, 1974-től napjainkig szerkesztője. A mozgalom 1990-ben Honismereti Szövetség néven civil szervezeté alakult, amelynek egyik alelnöke, 1995 óta pedig elnöke. Mindkét tisztségében arra törekedett, törekszik hogy a magyar sorskérdések minél szélesebb körben kapjanak teret mind a lapban, mind a szervezet egész tevékenységében. Szakmai hozzáértésével segíti a hivatásos és amatőr helytörténeti kutatók ismereteinek gyarapítását, gyűjtő- és feldolgozó munkáját, amelynek eredményeként jött létre sok falumúzeum, tájház. Tevékenységével hozzájárult ahhoz, hogy a folyóirat és a mozgalom népszerű tudományos műhellyé alakult, megnyerve az együttműködésre a legjelesebb tudósokat, szakembereket is. Külön szép fejezet életében és munkásságában az általa kezdeményezett és szakmai irányításával megvalósult *Az én falum* című nagy sikerű műsor a Magyar Rádió Kossuth-adóján, amelyben kis települések helytörténeti, kultúrtörténeti értékeire, jeles személyiségeire, hagyományaira hívták fel a figyelmet.

1995-ben elsőként kapta meg a honismereti mozgalom legmagasabb elismerését, az 1993-ban alapított Bél Mátyás Notitia Hungariae Emlékplakettet. Számos kitüntetésének felsorolásánál is többet mond azonban az a szeretet és megbecsülés, amely feléje árad, bármerre fordul meg itthon és határainkon túl a magyarok körében. Az egész Kárpát-medencében nagyra értékelik Halász Péter szerteágazó, de alapjaiban mindenkor a magyar nép kultúráját, történelmét, hagyományait ápoló, szolgáló munkáját, az általa vezetett szervezetekben betöltött tevékenységét.



XIX. Országos Honismereti Akadémia, Békéscsaba 1991.

Egyik előadásában kifejtette, hogy szerinte a honismereti mozgalom *három nagy pilléren* nyugszik, s amint megfogalmazta, „...*értelmét és feladatát három területen tudjuk meghatározni. Nemzettudatunkat erősítő, a szülőföldhöz és a lakóhelyhez való kötődést elmélyítő mozgalom. Tudománysegítő, amatőr kutatókat összefogó szerepével kapcsolódik számos tudományterülethez. Azáltal, hogy teret ad a szervezett keretek között megvalósuló öntevékeny gyűjtő- és kutatómunkának, tartalmasabbá teszi a társadalmi munkamegosztásban nem mindig a számukra legmegfelelőbb helyre került emberek életét.*” (Honismeret 2006. 4. sz. 93.)

Mindezek szem előtt tartásával tevékenykedett és tevékenykedik kezdetben „közkezonaként”, majd vezetőként, irányítóként a honismereti mozgalomban évtizedek óta, s kívánjuk, – Neki és magunknak –, hogy még nagyon sokáig buzdítson bennünket szülőföldünk, hazánk értékeinek megismerésére, megőrzésére és szeretetére, adjon erőt és hitet munkánk végzéséhez. Mindehhez adjon az Isten jó egészséget, munkakedvet, és hosszú életet!

Bartha Éva

## A méla Tempefői

*A méla Tempefői, vagy az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon.* Bizonyára igaza volt ebben Csokonai Vitéz Mihálynak, csakhogy ő még nem ismerhette a magyar néprajzi és nyelvjárási gyűjtők sorsát Moldvában. Nem tudta, hogy aki egyszer elkezd a csángókkal foglalkozni, az nem szabadulhat, a „foglyuk” marad, ha akarja, ha nem. Így járt Halász Péter is, akit egy véletlen indított el a csángókutatás területén. 1966-ban egyik orvos barátjának invitálására utaztak a moldvai Onyestbe baráti látogatásra. Itt és ekkor javasolta nekik Szabó Vilmos, hogy látogassák meg egyik betegét, aki egy sajátos dialektusú nyelvet beszél. Útra is kerekedtek, s eljutottak Kűlsőrekecsinbe, Borzós János portájába. Úgy jártak, mint a mesebeli királyfi, aki elindul az üveghegyen túra. Megfogta, s rabul ejtette őket ez a világtól elzárt falu házaival és lakóival együtt. Péter elmondása szerint olyan volt, mintha egy néprajzi lexikon táruktól volna fel előttük. Többé nem tudott szabadulni tőlük. Ők sem engedték, de ő sem hagyta el őket sohasem. Hazatérve útja a Széchényi Könyvtárba vezetett, s ekkor találkozott Domokos Pál Péter nevével. Péter bácsi éppen a szomszédjukban lakott, s egy életre atyai jó barátságába fogadta az ifjú kutatót. Amikor Domokos Pál Péter, az egyik legnagyobb csángókutató teljes elszigeteltségbe szorult Budafoki úti lakásában, hosszú ideig csak az őt felkereső barátoknak fejtegethette makacs következetességgel és szent megszállottsággal a csángók igazságát. Halász Péter „csángó utazása” kezdetétől Péter bácsi tanítványának vallotta magát. Jó tanítványnak bizonyult.

Ne feledjem: Halász Pétert sűrű moldvai utazásai sem szakították el az egész Kárpát-medence honismereti mozgalmától, folyóiratot szerkeszt harmincöt éve, előadásokat tart az anyaország városaiban, falvaiban, és alkalmat talál arra is, hogy csángó élményeit megossza az egész nemzet érdeklődésével, tudatában annak, hogy bármilyen kis létszámúvá zsugorodott a magyarságát megtartott moldvai csángóság, megmentése csak az egész nemzet műve lehet.

Amikor húsz évvel ezelőtt elindult a kárpát-medencei magyarságot bemutató filmsorozat, magától értetődő volt, hogy a csángókhoz Péterrel együtt megyünk. A mai napig megmaradt bennem, ahogy egymás nyakába borult Kertész Péterrel, Kotyor Péterrel és a többiekkel. Így csak olyan ember tud találkozásnak örülni és beszélgetni, aki belülről nagyon szeret. Ez több mint barátság, ez lelki azonoság. A légkör minket is megfogott, s egy hosszú közös munka született belőle. Így jutottunk el Gyimesbe, a hétfalusi csángókhoz, a Bodrogközbe, a Csallóközbe, és más tájakra. Imponáló volt helyismerete és az emberekkel való kapcsolata. A forgatások során rengeteget tanultunk tőle, egy valami mindig visszatérő gondolata volt: a honismeret. Rengeteget beszélgettünk a helyi hagyományok szerepéről, arról, mennyire meghatározza egy közösség mindennapjait, s ugyanakkor hogyan viszi előre, s hogyan alkalmazkodik a kor követelményeihez. Ez vezetett a *Kapcsok* című dokumentumfilm-sorozat elindításához a Duna tévizióban. Ebben a műsorban volt igazán elemében, hiszen itt a hagyományoktól a mindennapi életen át a műemlékekig mindent bemutathattunk egy-egy tájról és népről.

Számomra a legmélyebb érzéseket a *Gyimes télen-nyáron* című film forgatása keltette. Itt sikerült egy népcsoport életét többé-kevésbé feldolgozni és bemutatni. Ezen a forgatáson történt, hogy míg mi Berszán Lajos atyával beszélgettünk, eltűnt a gépkocsink sofőröstől. Ugyancsak vakartuk a fejünket,

hogy most mitévők legyünk, hiszen szállásunk Szépvíznél egy fogadóban volt. Hát nem volt mit tenni, elindultunk. Már jó darabot megtettünk, amikor éktelen dudálással megérkezett Ottó, a sofőr. Kiderült, hogy bál van Középlokon, s Péter oda fuvarozta a lányokat Sötétpatakáról. A bálba mi is elmentünk, ami miatt cseppet sem bántódtunk, mivel a szállásunkon hol víz, hol fűtés, hol egyik sem volt. Ugyanilyen felejthetetlen a *magyarói regruta*, vagy a *tatrangi borica* felvétele. Ezek azok a közös élmények, amelyek meghatározók az ember életében. Bizonyára Te is emlékszel, amikor Berecken meghívtak ebédre bennünket a falu vágóhidjára, csak az volt a baj, hogy amikor fel akarták tálalni az ételt, az „elítéltek”, a marhák megszöktek, mindenki rohant befogni őket, s a várt finom falatok elmaradtak. De féltetve a tréfát, Te egy egyszemélyes intézmény vagy. Benned együtt van a néprajzos, az agrármérnök, a művelődéstörténész és a HON szerelmese. Mindez nemcsak a közös filmekben jelentkezik, hanem egyéb munkáidban, egész életedben is.

Kedves Péter! Isten éltesen sokáig erőben, egészségben, békességben és boldogságban!

Lengyel Gyula

